

ДІЯЛЬНІСТЬ ПОВСТАНСЬКОГО ЗАГОНУ ІВАНА КАМЕНЮКИ НА ТЕРИТОРІЇ ЛУГАНЩИНИ У 1920–1921 РОКАХ

Наталія Новосел

THE ACTIVITIES OF IVAN KAMENIUKA'S INSURGENT UNIT IN THE TERRITORY OF LUHANSK REGION IN 1920–1921

Natalia Novosel

The Luhansk region has always been a part of all-Ukrainian historical processes and an integral part of the Ukrainian liberation movement in particular. The article examines the combat path of I. Kameniuka's insurgent unit, reveals the peculiarities of its activities during 1920–1921, studies the relations between the rebels and the local population, and highlights the measures taken by the Bolshevik occupation authorities to combat the insurgency. After the Bolshevik occupation of the Luhansk region, the beginning of the implementation of the policy of prodrakha and collectivisation, as well as terror against the local population, an insurgency emerged in this region. The insurgents eliminated members of prodrug units, fighter units, policemen, heads of village councils and communes, Soviet rural activists, campaigned among the population, had their own intelligence, and even established their control over certain territories. The article shows that the local population actively supported the insurgents, provided them with intelligence, provisions, joined their actions, etc. In fact, the rebels themselves were mostly from local villages, so the locals perceived them as their defenders. The rebels were forbidden to harm peasants, extort or take anything from them. To destroy the rebel movement, the Bolsheviks used terror against the local population, imposed contributions on certain areas, and sent significant military forces from Russia, including the Turkestan Regiment, a separate fighter battalion under the command of O. Rotermel, a cavalry fighter unit and the 3rd Zavolzhskii Regiment, and soldiers from units of the Orel Military District. The Bolsheviks conducted propaganda against the insurgency, although not entirely successfully, and granted amnesty. In general, this is an important page of history that is promising for further research.

Keywords: Luhansk region, insurgency, ataman I. Kameniuka, peasants, occupation.

Російська федерація окупувала Луганську область України. Російське керівництво стверджує, що ці території ніколи не були українськими та є частиною так званого «руського міра». Але вивчення історії цього регіону доводить, що Луганська область завжди була частиною загальноукраїнських історичних процесів і невід'ємною складовою українського визвольного руху. Вивчення повстанського руху на Луганщині є важливим для спростування міфів і наративів, які використовує держава-агресор в інформаційній війні проти України. Також це дослідження важливе для відновлення історичної пам'яті серед місцевого населення, для повернення Луганської області в український інформаційний простір.

Вивчення повстанського руху 1920-х років є популярною темою дослідження серед різних науковців. В працях багатьох дослідників присутні епізодичні згадки про діяльність повстанців на теренах Луганщини та про боротьбу радянської влади з повстанським рухом. Так, згадки про повстанців Івана Каменюки (справжнє ім'я Авраменко Андрій Андрійович) та їхні окремі бої присутні в праці Р. Круцика (Круцик 2011, с. 218), статтях Я. Мотенка (Мотенко 2008, с. 18), та К. Нікітенка (Нікітенко, 2007, с. 50–54), спільній праці В. Курила, О. Набоки, О. Забудкової, (Курило, Набока, Забудкова 2023, с. 237–238). Про співпрацю І. Каменюки та Н. Махна писав В. Савченко (Савченко 2017, с. 259–288). Ю. Косенко у своїй роботі уточнив рік народження отамана (Косенко 2018, с. 293), про проунерівські настрої І. Каменюки писали С. Кульчицький та Л. Якубова (Кульчицький, Якубова 2015, с. 160). Однак досі ніхто не вивчав діяльність антибільшовицьких повстанських загонів саме в межах сучасної Луганської області. Згадувані

вище роботи містять лише фрагментарні відомості без комплексного розгляду проблеми. Хоча нема детальних досліджень з цієї теми, але є джерельна база у вигляді матеріалів з архіву ЦДАВО, яка дає можливість реконструювати особливості діяльності повстанців на Луганщині.

Завдання роботи полягає в дослідженні бойового шляху повстанського загону І. Каменюки та аналізі його діяльності, з'ясуванні особливостей взаємодії повстанців з місцевим населенням та визначенні методів боротьби радянської влади з повстанським рухом.

Після захоплення теренів Луганщини більшовиками в 1920 р. у цьому регіоні розгортається антибільшовицький повстанський рух, який користується значною підтримкою місцевого населення, яке не сприймало більшовицьку політику продрозкладки та ідеї колективізації, адже прагнуло працювати на власній землі й не бажало задарма віддавати продукти, здобуті важкою працею. Крім того, значна частина селян була навчена володіти зброєю після подій Першої світової війни та Української революції. Через активну повстанську діяльність були райони, де фактично не діяли органи радянської влади: партійні робітники там просто не могли перебувати (ЦДАВО України, арк. 16). В Тарасівській волості, наприклад, більше 5 місяців не існувало радянської влади (ЦДАВО України, арк. 6).

Командири бронепотягів відмовлялися виконувати бойові накази, коли поруч були повстанці. Наприкінці червня 1921 р. такий випадок був в районі Лиман-Дебальцеве (ЦДАВО України, арк. 79). Хоча обидва міста знаходяться в межах сучасної Донецької області залізничне сполучення між ними здійснювалося через терени сучасної Луганської області. Потяги для безпеки мали їхати лише в супроводі охорони та бронепотяга (ЦДАВО України, арк. 94). В межах Донецької губернії, до якої в той час входили і терени Луганщини, озброїли всіх комуністів, що працювали на залізничних станціях (ЦДАВО України, арк. 8).

Отаман І. Каменюка очолював найбільший повстанський загін, що діяв у межах сучасної Луганської області й формувався з місцевого населення. За деякими даними під час Першої світової війни він служив матросом на Чорноморському флоті, а в 1919 р. сформував повстанський загін, який воював проти білогвардійців (Забудкова, Курило, Набока 2023, с. 237–238). За різними оцінками отаман командував близько 700 повстанцями (Мотенко 2008, с. 18). І. Каменюка також об'єднував під своїм керівництвом й інші повстанські загони: зокрема загін Марусі, Черепахи, Блохи, Балаби (ЦДАВО України, арк. 16). В січні-лютому 1921 р. І. Каменюка приєднався до Махна. Загін І. Каменюки приєднався до Махна і в 1920 р., але коли в жовтні 1920 р. махновці уклали союз з більшовиками, то І. Каменюка відмовився від співпраці (Савченко 2017, с. 259–288).

Отаман народився у 1880 р на станиці Петропавлівці (зараз це Станично-Луганський район), яка знаходилася біля гирла річки Євстуг (Косенко 2018, с. 293). Саме це село стало базою повстанців. Тут вони заготовлювали продфураж, підковували коней.

Щодо політичних поглядів І. Каменюки та його повстанців, то тут думки різняться. Більшість дослідників вважають його анархістом, зокрема Р. Круцик, Я. Мотенко, В. Савченко та інші. Водночас С. Кульчицький вказує, що отаман мав проунеерівські (петлюрівські) настрої, посиляючись на донесення Донецького ДПУ за 1921 (Кульчицький, Якубова 2015, с. 160). Можливе пояснення цих розбіжностей міститься в доповіді постійної наради Ізюмо-Слов'янського району по боротьбі з повстанським рухом. Згідно з цим документом анархісти виступали за свободу слова і друку, вільну торгівлю, за звільнення від «московії», яка грабує Україну та українізацію, щоб не було тиску з боку держави та партії (ЦДАВО України, арк. 29). Ідеї звільнення від «московії» та українізації є тотожними з ідеями повстанців проунеерівських поглядів. Крім того, анархісти та проунеерівські повстанці на Луганщині часом об'єднувалися для спільних дій.

Загін І. Каменюки з 1920 р. нападав на бійців продзагонів, керівників сільських рад та комнезамів, радянських сільських активістів. На початку грудня 1920 р. загін І. Каменюки діяв у с. Богданівці в 35 верстах від Луганська. Повстанці не тільки влаштовували збройні акції, а й також вели власну агітацію. Зокрема казали, що контролюють певні населенні пункти, вокзали (ЦДАВО України, арк. 4).

16 грудня 1920 р. о 6 годині ранку повстанці І. Каменюки в селі Марківці ліквідували місцевого начальника міліції та двох міліціонерів, розгромили канцелярію, забрали чотирьох коней і кінні сани. 19 грудня в Новоайдарському районі в слободі Осинівій дев'ятого підрайону вони знищили двох міліціонерів. В селі Макартетине загін міліції Мельнікова напав на повстанців і ті змушені були відступити. 21 грудня 1920 р. в Старобільському районі загін І. Каменюки ліквідував 12 міліціонерів з начальником міліції сьомого підрайону Черняковим (ЦДАВО України, арк. 12).

Станом на 16 лютого 1921 р. до складу загону І. Каменюки входило 40 багнетів 30 шабель, 3 кулемети, а в березні вже було 80 багнетів (ЦДАВО України, арк. 10). 5 березня 1921 р. І. Каменюка захопив Старобільськ під час з'їзду комбідів (комітетів бідноти) – сільської

голоти, головної сили, на яку спиралися більшовики на селі. Під час атаки всіх делегатів було ліквідовано (Забудкова, Курило, Набока 2023, с. 261).

В середині травня 1921 р. І. Каменюка керував 60–80 бійцями на півночі Біловодщини (ЦДАВО України, арк. 60). 8 червня 1921 р. загін І. Каменюки здійснив рейд по селам Піски та Закотне, де ліквідував голову комітету незаможних селян Д. Комісаренка та кількох представників місцевої адміністрації (Резніков 2016, с. 183).

У селах Закопне Новопсковського району, Колядівці та Вовкодаєво Щастинського району, Новоолександрівці Старобільського району були знищені майже всі радянські працівники та активісти. У селі Нікіфорове І. Каменюці вдалося захопити три гармати.

9 червня 1921 р. І. Каменюка мав загін уже в 500–600 шабель з обозом і перебував на північному сході за 6–7 верст від села Тарасівки Сватівського району. Повстанців помітила розвідка винищувального загону під командуванням Чуєва. Була перестрілка. Винищувальний загін зайняв позиції на другій височині перед селом. Чуєв послав за підкріпленням до комроти в Нижню Дуваку до Левашева. Повстанці рухалися в бойовому порядку двома колонами. Винищувальний загін відкрив кулеметний та рушничний вогонь. Бій тривав пів години. Повстанці вирішили піти в обхід. Винищувальний загін зайняв вже височину яка була перед самим селом. Знову розпочався бій. Повстанці першим залпом вбили спостерігача, який знаходився на церкві й мав координувати дії винищувального загону. Далі повстанці змогли вивести з ладу два кулемети. Тоді частина повстанців рушила в обхід на Тарасівку, а частина продовжила бій з винищувальним загonom. Після третьої атаки винищувальний загін почав відступати через село, повстанці це помітили й відкрили артилерійський вогонь по мосту через річку Красна, що на захід від Тарасівки, знищивши його, адже це був єдиний можливий шлях відступу для винищувального загону. В селі винищувальний загін був оточений і знищений.

Більшовицький загін близько роти з двома кулеметами під командуванням Левашева підійшов до Тарасівки з боку Ханово-Красного. Їхня розвідка побачила, що село зайняте повстанцями. За пів версти від села загін прийняв бойовий стрій і почав перестрілку з повстанцями. Він не зміг наступати й зайняв оборону. 10 червня близько 16 години повстанці вибили червоних з Ханово-Красного. Тоді повстанці рушили на Олександрівку Старобільського повіту (ЦДАВО України, арк. 3). Цей епізод показує, що повстанці досить непогано володіли військовою тактикою.

16 червня 1921 р. загін І. Каменюки в 150 шабель рушив на Петропавлівку Луганського повіту, 17 червня повстанці перебували біля Свято-Дмитріївки. 22 червня загін І. Каменюки діяв у селах Щеглівці (сучасній Юр'ївці) та Михайлівці Алчевського району (ЦДАВО України, арк. 16). У селі Щеглівці в бою з повстанцями були ліквідовані міліціонер і три активісти. Наступного дня в селі Картушино на Луганщині були знищені голова виконкому та землемір. В селі Іллірії бійці І. Каменюки ліквідували воєнкома та двох активістів (Нікітенко, 2007 с. 50–54).

Щоб уникати переслідувань, повстанці часто розділялися на низку невеликих груп, які рухалися в різні напрямки, а потім збиралися у заздалегідь обумовлених місцях. Зокрема так зробили повстанці І. Каменюки 1 липня в Старобільському повіті (ЦДАВО України, арк. 16) Тоді вони змогли вирватися з оточення та зберегти близько 150 вершників і кулемети, однак змушені були лишити 2 гармати (Нікітенко, 2007 с. 50–54).

5 серпня в районі хутора Паньківка загін І. Каменюки напав на караул, який пас коней ескадрону, що мав воювати проти повстанців. Повстанці захопили 40 коней. 11 серпня біля хутора Крепи повстанка на ім'я Маруся, яка була в загоні І. Каменюки, потрапила в полон, але змогла втекти й рушила в північно-східному напрямку. В північному напрямку рушив і загін І. Каменюки (ЦДАВО України, арк. 4).

Наприкінці літа 1921 р. біля села Дякове та м. Ровеньки в бою з червоними загін І. Каменюки зазнав важких втрат. Залишки загону відійшли до місця свого постійного базування в с. Петропавлівку Щастинського району.

19 вересня повстанці діяли біля села Ровеньки, звідти рушили на Іванівку, а потім на Лозове (ЦДАВО України, арк. 56). Пізньої осені 1921 р. в кількогодинному бою біля села Осикове Старобільського повіту отаман І. Каменюка загинув. Тіло повстанця чекісти спочатку перевезли до Старобільська, а потім до Бахмута, де його виставляли на публічний огляд для залякування українців (Круцик 2011 с. 219).

Селяни сприймали повстанців як своїх захисників. Адже вони повертали їм майно, відібране більшовиками. Повстанцям заборонялося щось вимагати чи забрати в селян, можна було тільки просити (ЦДАВО України, арк. 29).

І молоді чоловіки-селяни, і особи більш поважного віку часто приєднувалися до повстанців під час їхніх акцій. Селяни могли ховати зброю та спорядження повстанців, надавати повстан-

цям продовольство та фураж. Молодь села могла здійснити набіг на того, хто віз посівний матеріал з посівку а потім передати цей матеріал повстанцям. Група хліборобів могла сказати, що готує їжу для своїх робітників, а насправді передати цю їжу повстанцям. Селяни могли навіть брати участь у нападах на потяги.

Повстанці мали своїх агентів серед селян, у них були спеціальні вершники зв'язківці. Вони також могли лишати повідомлення іншим повстанцям через довірених людей. Літні жінки та молоді дівчата часто передавали повідомлення для повстанців про пересування більшовиків. Також завдяки пастухам підтримували зв'язок. Повстанці мали агентів і на залізничних вузлах (ЦДАВО України, арк. 4). Відомий випадок, коли повстанцям вдалося викрити комсомольця-чонівця, який намагався здобути їхню довіру та дізнатися про їхні плани.

Для придушення повстанського руху сотні чекістів з різних губерній росії були відряджені в Україну, адже місцевих сил не вистачало. Так, Дмитро Медведєв, працівник брянської надзвичайної комісії, був призначений головою старобільської надзвичайної комісії. Цікаво, що через 20 років він буде боротися з УПА на Рівненщині.

На початку 1921 р. для придушення повстанського руху до Старобільська прибув туркестанський полк. На Луганщину були перекинуті з росії військові частини, до складу яких входили: окремий винищувальний батальйон під командуванням О. Ротермеля, кавалерійська винищувальна група та 3-й Заволзький полк, бійці частин орловського військового округу (Круцик 2011 с. 218). В Донецькій губернії також використовували трудові армії для боротьби проти повстанців (ЦДАВО України, арк. 25).

Приїжджі чекісти та військові вирізнялися жорстоким ставленням до українських селян, вбачаючи у них класових ворогів – куркулів, яких треба винищувати всіма можливими способами. Також росіяни заздрили більшій заможності українців (Круцик 2011 с. 218–219). Заволзька дивізія часто розстрілювала звичайних селян замість повстанців (ЦДАВО України, арк. 6).

Тільки в Старобільському повіті більшовицькі частини, що вели боротьбу з повстанцями нараховували 3000 осіб. Щоб їх прогодувати, більшовики видавали директиви, які дозволяли відбирати продукти в місцевих жителів на потреби цих частин. Також в місцевих жителів забирали підводи. Серед комнезамів були «осведомітелі», які доносили на своїх сусідів (ЦДАВО України, арк. 31). Були надзвичайні трійки, які могли відразу без суду та слідства розстрілювати підозрюваних у допомозі повстанцям (ЦДАВО України, арк. 36).

Ще одним засобом боротьби стало накладання контрибуції. На Тарасівську волость в липні 1921 р. більшовики наклали контрибуцію в 1000 пудів зерна хліба, 6000 арш полотна, 156 пар взуття, 20 коней, 1 пуд ниток, 500 пудів м'яса, 50 пуд сала, 10 тис. яєць (ЦДАВО України, арк. 10). В червні 1921 р. в Старобільському повіті запровадили кругову поруку (ЦДАВО України, арк. 61).

Радянські органи влади діяли методом батога та пряника. Крім репресій також оголошували амністію повстанцям. Однак можна припустити, що вона мала сумнівний результат, адже її кілька разів подовжували. Спочатку з 25 квітня по 15 травня 1921 р. Потім у Старобільському повіті 10 серпня 1921 р. на два тижні оголосили амністію. Крім того, з протоколу засідання донецьгубвійськради при губвиконкомі можна дізнатися, що цією амністією переважно користувалися ті загони, що не мали політичного забарвлення і займалися бандитизмом (ЦДАВО України, арк. 3–12). Чимало повстанців вважали, що амністія це омана і що більшовики їх зрадять, як свого часу зрадили Махна, селяни та літні люди також не вірили в ту амністію і підтримували слова про те, що це зрада (ЦДАВО України, арк. 29).

Більшовики також здійснювали агітацію серед населення, поширюючи брошури та листівки, щоб налаштувати його проти повстанців (ЦДАВО України, арк. 70).

На Луганщині не було великих лісів, де повстанці могли б сховатися і відновити сили. Вони були змушені постійно переміщуватися і більшовикам легше було полювати на них. Більшовицькі каральні органи часто переслідували повстанців від села до села. Крім того, не вистачало людини, яка б могла об'єднати та координувати весь повстанський рух, щоб їхні дії були системними а не хаотичними.

Отже, після більшовицької окупації Луганщини, впровадження політики продрозкладки, терору проти місцевого населення, тут виникає повстанський рух. Найбільший повстанський загін очолював отаман І. Каменюка. Його повстанці постійно перебували в русі по різних районах краю, здійснюючи напади на представників радянської адміністрації та силових структур і навіть встановлюючи тимчасовий контроль над деякими територіями. Місцеві жителі підтримували повстанців, надаючи їм інформацію про дії більшовиків та провізію. Для боротьби з повстанцями І. Каменюки більшовики застосовували терор проти місцевого населення, пропаганду та значні військові сили. Згодом, вони використовуватимуть подібні методи проти УПА.

Загалом це важлива і поки ще малодосліджена сторінка історії Луганщини, яка є перспективною до подальшого вивчення.

Список використаних джерел та літератури

- КОСЕНКО, Ю., 2018, Літопис українського Донбасу. Донбас в часи визвольних змагань 1917–1921. Ічня: Формат.
- КРУЦИК, Р., 2011. Народна війна. Київ: ТОВ «Дорадо-Друк».
- КУЛЬЧИЦЬКИЙ, С., ЯКУБОВА Л., 2015. Донеччина і Луганщина у XVII–XXI ст.: історичні фактори й політичні технології формування особливого та загального у регіональному просторі. Київ: Інститут історії України НАН України.
- КУРИЛО, В., НАБОКА, О., ЗАБУДКОВА, О., 2023, Нариси історії Луганщини. Полтава, Київ: Талком.
- МОТЕНКО, Я., 2008, Селянський повстанський рух у Харківській губернії. Вісник «НТУ» «ХПІ». Актуальні проблеми історії України: зб. наук. пр., (37), 15–19.
- НИКІТЕНКО, К., 2007. «Куркульський бандитизм» в Донбасі (1919–1921 рр.). Наука: teoria i praktyka, 50–54.
- САВЧЕНКО, В., 2017. Діяльність анархістських організацій в Україні у 1903–1929 рр: історичний аспект та політична практика. Київ: Поліграф. д-ця Ін-ту історії України НАН України.
- Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України). Ф 3204, оп. 1, спр. 24, арк. 3–12.
- ЦДАВО України. Ф. 3204, оп. 1, спр. 10, арк. 79–94.
- ЦДАВО України. Ф. 3204, оп. 1, спр. 37, арк. 4–29.
- ЦДАВО України. Ф. 3204, оп. 1, спр. 57, арк. 16.
- ЦДАВО України. Ф. 3204, оп. 1, спр. 58, арк. 4–56.
- ЦДАВО України. Ф. 3204, оп. 1, спр. 59, арк. 10.
- ЦДАВО України. Ф. 3204, оп. 1, спр. 63, арк. 3–6.
- ЦДАВО України. Ф. 3204, оп. 1, спр. 9, арк. 8–70.
- ЦДАВО України. Ф. 3204, оп. 2, спр. 1, арк. 4.
- ЦДАВО України. Ф. 3204, оп. 2, спр. 4, арк. 25–61.
- ЦДАВО України. Ф. 3204, оп. 2, спр. 46, арк. 10.
- ЦДАВО України. Ф. 3204, оп. 1, спр. 72, арк. 12–16.

References

- KOSENKO, Yu., 2018, Litopys ukrainskoho Donbasu. Donbas v chasy vyzvolnykh zmahan 1917–1921 [Chronicle of the Ukrainian Donbas. Donbas during the liberation struggle of 1917–1921]. Ichnia: Format.
- KRUTSYK, R., 2011. Narodna viina [People's war]. Kyiv: TOV «Dorado-Druk».
- KULCHYTSKYI, S., YAKUBOVA. L., 2015, Donechchyna i Luhanshchyna u XVII–XXI st.: istorychni faktory i politychni tekhnolohii formuvannia osoblyvoho ta zahalnoho u rehionalnomu prostori [Donetsk and Luhansk Regions in the Seventeenth and Twenty-First Centuries: Historical Factors and Political Technologies of Formation of the Particular and the General in the Regional Space]. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy.
- KURYLO, V., NABOKA O., ZABUDKOVA O., 2023, Narysy istorii Luhanshchyny [Essays on the history of the Luhansk region]. Poltava, Kyiv: Talkom.
- МОТЕНКО, Я., 2008, Selianskyi povstanskyi rukh u Kharkivskii hubernii [Peasant insurgency in the Kharkiv province]. Visnyk «NTU» «KhPI». Aktualni problemy istorii Ukrainy: zb. nauk. pr., (37), 15–19.
- НИКІТЕНКО, К., 2007, «Kurkulsyky bandytyzm» v Donbasi (1919–1921 rr.) [«Kulak banditry» in Donbas (1919–1921)]. Nauka: teoria i praktyka, 50–54.
- САВЧЕНКО, В., 2017, Diialnist anarkhistskykh orhanizatsii v Ukraini u 1903–1929 rr: istorychnyi aspekt ta politychna praktyka [Activities of Anarchist Organisations in Ukraine in 1903–1929: Historical Aspect and Political Practice]. Kyiv: Polihraf. d-tsia In-tu istorii Ukrainy NAN Ukrainy.

Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchych orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy (TSDAVO Ukrainy). F 3204, op. 1, spr. 24, ark. 3–12.

TSDAVO Ukrainy. F. 3204, op. 1, spr. 10, ark. 79–94.

TSDAVO Ukrainy. F. 3204, op. 1, spr. 37, ark. 4–29.

TSDAVO Ukrainy. F. 3204, op. 1, spr. 57, ark. 16.

TSDAVO Ukrainy. F. 3204, op. 1, spr. 58, ark. 4–56.

TSDAVO Ukrainy. F. 3204, op. 1, spr. 59, ark. 10.

TSDAVO Ukrainy. F. 3204, op. 1, spr. 63, ark. 3–6.

TSDAVO Ukrainy. F. 3204, op. 1, spr. 9, ark. 8–70.

TSDAVO Ukrainy. F. 3204, op. 2, spr. 1, ark. 4.

TSDAVO Ukrainy. F. 3204, op. 2, spr. 4, ark. 25–61.

TSDAVO Ukrainy. F. 3204, op. 2, spr. 4b, ark. 10.

TSDAVO Ukrainy. F. 3204, op.1, spr. 72, ark. 12–16.

Діяльність повстанського загону Івана Каменюки на території Луганщини у 1920–1921 роках

Луганська область завжди була частиною загальноукраїнських історичних процесів і невід'ємною частиною українського визвольного руху зокрема. В роботі досліджено бойовий шлях повстанського загону І. Каменюки, розкрито особливості його діяльності протягом 1920–1921 рр., вивчено відносини повстанців з місцевим населенням та висвітлено заходи боротьби більшовицької окупаційної влади з повстанським рухом. Після більшовицької окупації території Луганщини, початку впровадження політики продрозкладки та колективізації, а також терору щодо місцевого населення, у цьому регіоні виникає повстанський рух. Повстанці ліквідували бійців продзагонів, винищувальних загонів, міліціонерів, керівників сільських рад та комнезамів, радянських сільських активістів, здійснювали агітацію серед населення, мали власну розвідку та навіть встановлювали свій контроль над окремими територіями. В статті з'ясовано, що місцеве населення активно підтримувало повстанців, надавало їм розвіддані, провізію, приєднувалося до їхніх акцій тощо. Власне, самі повстанці переважно були вихідцями з місцевих сіл, тож місцеві сприймали їх як своїх захисників. Повстанцям було заборонено завдавати шкоди селянам, щось у них вимагати чи забирати. Щоб знищити повстанський рух більшовики застосовували терор проти місцевого населення, накладали контрибуцію на окремі райони, направляли сюди значні військові сили з росії, зокрема туркестанський полк окремий винищувальний батальйон під командуванням О. Ротермеля, кавалерійську винищувальну групу та 3-й Заволзький полк, бійців частин орловського військового округу. Більшовики вели пропаганду проти повстанського руху, хоч і не зовсім вдало, але застосовували амністію. Загалом, це важлива сторінка історії, яка є перспективною для подальшого дослідження.

Ключові слова: Луганщина, повстанський рух, отаман І. Каменюка, селяни, окупація.

Наталія Новосел, студентка 4 курсу, бакалавр, історичний факультет Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Nataliia Novosel, 4th year student, Bachelor's degree, Faculty of History, Taras Shevchenko National University of Kyiv.

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-0524-852X>

ResearcherID <https://www.webofscience.com/wos/author/record/KJI-4986-2024>

Received: 07.11.2024

Advance Access Published: March, 2025